

De (voor)geschiedenis van Brabant Cultureel en Brabant Literair

door *Lauran Toorians*

Het tijdschrift *Brabant Cultureel* ontstond in 1952 onder de titel *Brabantia*. Nog steeds wordt vaak aangenomen dat dit een voortzetting was van het oudere *Brabantia Nostra*, dat verscheen sinds 1935, maar dat is niet zonder meer het geval. *Brabantia Nostra* was het blad van een onafhankelijke stichting met diezelfde naam. Die stichting was niet al te sterk uit de Tweede Wereldoorlog gekomen en besloot in 1951 met het uitgeven van dit blad te stoppen. Op voorspraak van de toenmalige Commissaris van de Koningin kwam het tot een samenwerking met het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant (het latere Noordbrabants Genootschap, NBG) en vanaf 1952 gaven beide organisaties samen het blad *Brabantia* uit. De titel ontstond dus door een ‘halvering’ van de oudere titel *Brabantia Nostra*, maar het resultaat van deze samenwerking was een nieuw blad dat begon met jaargang 1. In 1972 trok *Brabantia Nostra* zich terug als co-uitgever en werd *Brabantia* volledig het ledenblad van het NBG.

Het NBG bestond zelf al sinds 1837 en startte toen meteen met het uitgeven van *Handelingen van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant*. Daarnaast en daarna publiceerde het NBG nog andere reeksen, maar geen daarvan was echt succesvol. Na de Tweede Wereldoorlog trad het NBG met nieuw elan naar buiten, waarbij het zich steeds meer ook op kunst en cultuur ging richten. In de jaren '50 en '60 fungeerde het zelfs als culturele raad voor de Noord-Brabant en ontstond dus een nauwe, formele relatie met de Provincie. Om naar buiten te kunnen treden werd een nieuwe reeks opgezet, het *Brabants Jaarboek*, waarvan slechts twee afleveringen verschenen in 1949 en 1950. Het was dit gebrek aan levensvatbaarheid enerzijds en de behoefte aan een communicatiemiddel anderzijds dat in 1951 leidde tot het ‘huwelijk’ met *Brabantia Nostra* dat dus in 1952 werd bekroond met het nieuwe tijdschrift *Brabantia*. Vooral in de eerste decennia verschenen in het blad ook met enige regelmaat wetenschappelijke bijdragen op het gebied van de (kunst)geschiedenis en speelde het ook een belangrijke rol in de kunstkritiek in Noord-Brabant. In de jaren '70 en '80 gingen het NBG en het blad een steeds belangrijker rol spelen in het literaire leven in de provincie. In de jaren '80 en '90 was het NBG zelfs leidinggevend op ter terrein van de letteren in de provincie en vervulde het min of meer de rol van LiBra nu (of tot voor kort).

Brabant Cultureel bleef bij deze ontwikkeling achter. Het blad dutte als het ware in en de zittende redactie toonde nauwelijks nog enige betrokkenheid bij zowel het blad als bij de ontwikkelingen binnen het NBG (en de provincie). In 1995 greep het NBG in: de zittende redactie werd van haar taken ontheven. Het blad kreeg een nieuwe vormgeving, een totaal nieuw – nu expliciet journalistiek – concept en (grote vergissing) een nieuwe titel: *Brabant Cultureel*. Vanaf september 1995 verscheen dit herboren blad, gemaakt door een geheel nieuwe redactie en nog steeds als het blad van het NBG.

Al vrij snel na deze operatie begon de provincie taken bij het NBG weg te halen en te verzelfstandigen, met bijvoorbeeld LiBra als resultaat. Dit betekende dat er minder kansen waren voor het NBG om zich te profileren en te verjongen en dat leidde mede tot het vertrek van Anne-Mariken Raukema als directeur die deze grote veranderingen (verbeteringen, denk ik) had doorgevoerd. Haar opvolgers slaagden er niet in de neergaande spiraal te doorbreken. In hoog tempo vergrijsde het ledenbestand van het NBG, en daarmee ook het abonneebestand van BC. Gedurende een lange periode was er letterlijk sprake van uitsterven en woog de aanwas van nieuwe abonnees niet op tegen het verlies van leden. Voor marketingplannen – en zeker voor de uitvoering daarvan – ontbrak het geld en lange tijd lukte het ook nauwelijks om advertenties te werven. Ondertussen brokkelde het NBG steeds verder af.

Mede om extra (subsidie)gelden binnen te halen werd in januari 1998 gestart met Brabant Literair, oorspronkelijk als losse bijlage bij BC. Enerzijds kon hiermee aanspraak worden gemaakt op provinciale subsidies voor de letteren, anderzijds werd hiermee voorzien in het ‘gat’ dat bestond doordat er al enige tijd geen enkel ‘Brabants’ literair tijdschrift meer bestond, en dus ook geen podium voor jong literair talent. Van 1986 tot in 1993 was *SIC* verschenen, een literair kwartaalblad dat weliswaar niet specifiek Brabants was, maar wel in en vanuit Tilburg werd gemaakt. De opzet van BL was en is om een podium te zijn voor literaire auteurs die een band (welke dan ook) met Noord-Brabant hebben, zowel gevestigde namen als aanstormend talent. Het blad staat open voor primair literair werk, inclusief essays, en recensies van literair werk. Alle meer journalistieke artikelen, ook die gerelateerd aan de letteren, blijven in BC. Het is wellicht vermeldenswaard dat met zijn aan BC gekoppelde oplage (nu ongeveer 1000) BL waarschijnlijk het grootste literaire tijdschrift in het Nederlandse taalgebied is.

Ondertussen ging het met het NBG steeds slechter. In 2000 besloot het toenmalige bestuur dan ook de bladen BC en BL op te heffen. Onder aanvoering van de toenmalige hoofdredacteur Reg ten Zijthoff besloot de redactie echter door te gaan. Er werd een Stichting Brabant Cultureel opgericht die als ‘bruidschat’ de titel, wat geld en het leden/abonneebestand meekreeg. Die stichting nam het op zich BC en BL uit te geven. Er werden constructies gevonden waardoor de Provinciale Bibliotheekcentrale in Tilburg vergaderruimte en een part-time secretariaatsmedewerker leverde, drukkerij De Jong trad op als genereuze sponsor en er werd veel gepraat met de provincie om de subsidie voor de toekomst veilig te stellen. Tot recent werd daarbij steeds een gewillig oor – en vaak meer dan dat – gevonden bij de achtereenvolgende gedeputeerden van cultuur. Toch teerde de stichting snel in op haar reserves en kwamen er geen harde garanties voor de toekomst.

Eind 2003, begin 2004, kwamen er signalen vanuit het NBG dat men opnieuw in gesprek wilde met de Stichting Brabant Cultureel. Er was een totaal nieuw NBG-bestuur aangetreden dat vol plannen voor attractieve activiteiten zat en het NBG wilde vernieuwen en verjongen. Daarvoor was een medium nodig om met de buitenwereld te communiceren en dat zou BC kunnen zijn. Ondanks de scepsis bij bestuur en redactie was duidelijk dat dit in feite de enige redding voor BC en BL betekende. De Stichting Brabant Cultureel bleef in stand (en is ook nog steeds eigenaar van de titel) en het NBG ging optreden als uitgever en secretariaat. In uiterlijke zin resulteerde dit met ingang van december 2004 (het had haast!)

in een nieuwe opmaak, een andere drukker en een aangepaste bladformule waarbij onder meer BL voortaan als vast katern in BC is opgenomen en er nu ook een NBG-katern was.

Voor het NBG bleek deze hele verjongingsoperatie een doodgeboren kindje. Van alle mooie plannen kwam weinig terecht, er kwamen geen nieuwe – laat staan jongere leden – en de kas werd alleen maar steeds leger. Bovendien bleek in de praktijk dat het NBG probeerde om BC/BL als ‘melkkoe’ te gebruiken. Er werden kosten op rekening van de Stichting Brabant Cultureel gezet die onterecht of te hoog waren (deze kwestie is inmiddels uit de wereld geholpen). Voor BC/BL werd al eind 2006 duidelijk dat het beter was de banden met het NBG opnieuw door te snijden en er na het nodige trekken en duwen werd daarbij een modus gevonden waarmee beide partijen hebben ingestemd. Ook nu blijven de leden van het NBG automatisch abonnee van BC/BL; zij zijn inmiddels wel een minderheid in het totale abonneebestand.

Eind 2007 werd duidelijk dat er een eind zo komen aan de provinciale subsidie aan BC. Vanuit de provincie werd daarbij ook aan LiBra ‘verordonneerd’ de subsidie aan BL stop te zetten, waartegen LiBra protest heeft aangetekend. De toekomst van BC/BL is daarmee natuurlijk zeer onzeker, maar het blad heeft al vele stormen doorstaan en geeft nog niet op.